

PIERRE BOURDIEU DÜŞÜNÇESİNDE MODERN DEVLETİN BİLEŞENİ OLARAK SEMBOLİK SERMAYE VE EGEMENLİKLE İLİŞKİSİ

*Symbolic Capital as Component of the Modern State in the Thought
of Pierre Bourdieu and its Relationship with Sovereignty*

Alper IŞIK*

Özet

Modern devlet; ülke, insan ve egemenlik olmak üzere üç unsurdan oluşmaktadır. Son unsur olan egemenlik unsuru içerdiği anlam itibarıyla insanlar üzerinde mutlak bir üstünlük kurulmasını ifade etmektedir. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu de modern devletin oluşumunu ele aldığı eserlerinde sembollere özel bir önem vermekte ve sembolik sermaye üzerinden bu üstünlüğü açıklamaktadır. Bourdieu düşüncesinde sembolik sermaye iktidar ilişkilerinin görünmeyen, sihirli boyutunu ifade etmektedir. Bu yönüyle sembolik sermaye, sermaye sahipleri ile ona tabi olanların iş birliğiyle iktidar ilişkisini ortaya çıkarmaktadır. Bourdieu bu ilişkinin sosyolojik temellerini ve çıkarlardan soyutlanmış olmasını iktidar ilişkisinin devamı için önemli görmektedir. Sembolik sermaye araçlarının kullanılmadığı bir iktidar ilişkisi zamanla yok olmaya mahkûm olacaktır. Sembolik sermayenin görünen sermaye ya da iktidar ilişkilerinin ötesinde sahip olduğu bu anlam, onun egemenlik kavramıyla birlikte değerlendirilmesini gerektirmektedir. Kuşkusuz egemenlik kavramını ortaya atan Jean Bodin'in düşünceleri de bu kapsamda önem arz etmektedir. Ancak egemenliğe Bodin tarafından atfedilen anlamla, Bourdieu'nün sembolik sermaye kavramının örtüştüğü durumlar olabildiği gibi, ayrıldığı yerler de olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pierre Bourdieu, Jean Bodin, Sembolik Sermaye, Egemenlik, Sembolik İktidar

Abstract

The modern state consists of three elements; country, people and sovereignty. The last element, sovereignty, expresses the establishment of absolute superiority over people in terms of its meaning. French sociologist Pierre Bourdieu also gives particular importance to symbols in his works, examining the formation of the modern state and explaining this superiority through symbolic capital. In Bourdieu's thought, symbolic capital expresses power relations' invisible, magical dimension. In this respect, symbolic capital reveals the power relationship through the cooperation of capital owners and those subject to them. Bourdieu sees the sociological foundations of this relationship and its abstraction from interests as necessary for its continuation. A power relationship in which symbolic capital tools are not used will be doomed to disappear over time. This means that symbolic capital goes beyond visible capital or power relations and requires it to be evaluated with the concept of sovereignty. Undoubtedly, the thoughts of Jean Bodin, who

➤ Bu makale Etik Kurul iznine tabi değildir/This article is not subject to Ethics Committee permission.

➤ Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 17.07.2024

➤ Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 16.10.2024

* Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı, alper@sakarya.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3784-8297>.

introduced the concept of sovereignty, are also crucial in this context. However, there may be situations where the meaning attributed to sovereignty by Bodin overlaps with Bourdieu's concept of symbolic capital and where they differ.

Keywords: Pierre Bourdieu, Jean Bodin, Symbolic Capital, Sovereignty, Symbolic Power

GİRİŞ

Egemenlik düşüncesi, Jean Bodin'le birlikte ortaya çıktığından itibaren modern devletin açıklanmasında önemli bir işlevi yerine getirmiştir. Çünkü devletin diğer unsurları olarak kabul edilen ülke ve ulus unsurlarının somut uzantıları mevcutken, egemenlik daha çok soyut boyutuyla ele alınmaktadır. Üstelik egemenliği devletin diğer unsurlarından sıyıran da bu soyut ve gizemli yapısında yatmaktadır. Bu yüzden egemenlik daha ziyade eylemlerle ya da devletin belirli faaliyetlerinin bir sonucu olarak tanımlanmakta ve bu faaliyetlerin sonucunda egemenliğin otoritenin meşruluğuna katkı sağladığı kabul edilmektedir. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu, devletin egemenliğe denk düşen faaliyetlerinin sembolik boyutlarıyla ilgilenmektedir. Düşüncesinde önemli bir alan kaplayan semboller, aslında bir iktidarın egemenliğinin kabul edilmesi için kullanılmaktadır. Ancak Bourdieu, sembolik iktidarı ya da onu kullananların sahip olduğu sembolik sermayeyi yalnızca yönetici sınıfın bir tekeli olarak da görmemekte, toplumdaki farklı iktidar odaklarına ait olan güçler olarak ele almaktadır. Makalede ilk olarak egemenliğin modern devlette sahip olduğu işlev tarihsel olarak ele alınacak, ardından da Pierre Bourdieu'nün ortaya koyduğu sembolik sermaye ve sembolik iktidarın egemenlik bağlamında değerlendirilmesi yapılacaktır.

I. MODERN DEVLET VE EGEMENLİK

Modern devletin ortaya çıkış sürecine ilişkin birçok farklı görüş ortaya atılmaktadır. Bu görüşler temelde modern devlet öncesi dönemin unsurlarıyla modern öncesi siyasal iktidarların bir kıyaslamasına dayanmaktadır. Gerçekten de modern öncesi dönemde ortaya çıkan siyasal iktidarlara devlet olarak adlandırmak konusu son derece tartışmalıdır. Modern dönem olarak adlandırılan dönemde Avrupa'da feodal yönetimler çözülmüş, dini kurumların etkisi azalmış ve krallıklar merkezi bir iktidar olarak ortaya çıkmıştır¹.

Modernite kavramını inceleme konusu yapan Pierson, modern dünyanın 15 ile 18. Yüzyıllar arasında ortaya çıktığını ve kendisinden önceki geleneksel düzenle zıtlaşarak sosyal yaşamın birçok alanında devrimci sayılabilecek değişiklikler yarattığını ifade etmektedir². Bu dönüşümlerin önemli bir ayağını da modern devlet oluşturmaktadır. Pierson'a göre modern devletin unsurları; şiddet araçlarının tekeli, bölgesellik, egemenlik, anayasallık, hukukun üstünlüğü, kamu bürokrasisi, otorite ve meşruluk, yurttaşlık ve vergilendirme olarak sayılabilir³. Bütün bu unsurları bir

¹ Mehmet Akad, Bihterin Dinçkol ve Nihat Bulut, *Genel Kamu Hukuku* (Der Yayınları 2023) 90.

² Christopher Pierson, *The Modern State* (Routledge 2004) 28.

³ Christopher Pierson, *The Modern State* (Routledge 2004) 6-26.

arada bulunduran bir siyasal örgütlenmenin bu devamlılığı nasıl sağlayacağı ise önemli bir sorudur. Egemenliğin, egemenlik altında olanlara kabul ettirilmesi bu açıdan düşünülmelidir. Dolayısıyla bir modern devletin sahip olduğu gücü, kendisine tabi olanlara kabul ettirmesinin anlamı büyüktür. Klasik anayasa hukuku teorisinde bu sorunun yanıtı egemenliğe atfedilen önem ve özelliklerle giderilmeye çalışılmıştır. Ancak bu noktada egemenliğin kitleler tarafından nasıl kabul edilip benimsendiği sorusuna da cevap aramak gerekmektedir. Aksi halde egemenliğin varlığı doğrulanamayacaktır. Modern devlet, egemenliği açıklamak ve meşrulaştırmak için yeni kurgular üretmektedir. Bunlardan en önemlisi egemenliğin ulusa ait olmasıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki ulus kavramı da bu fikri meşrulaştırmak için ortaya çıkmıştır. Özellikle modern devletin ulus-devletle özdeş kabul edilmesi bu savı desteklemektedir.

Tarihsel sürecin moderniteye tekabül eden döneminde ortaya çıkan bu kavramlar, bugünkü ulus-devlet modelinin ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır. Özellikle yurttaşlık unsuru bu bağlamda ele alınmalıdır. Çünkü modern dönemlerin devleti ulus-devlet olarak adlandırılacaktır. Bu durum bizi ulusun ne olduğu ya da tarihte daha önceden var olup olmadığına dair bir sorgulamaya itmektedir. Bu noktada karşımıza temel olarak iki görüş çıkmaktadır. Bunlardan ilki ulusun tarih dışı olduğunu, bir başka deyişle eski çağlardan beri mevcut olduğunu savunmaktadır. Ulusun modernliği olarak adlandırabilecek olan diğer görüş ise ulusal bilincin ve onun üzerine inşa edilen siyasal örgütlenmenin modern çağların bir ürünü olduğunu ifade etmektedir⁴. Kapitalizm de bu dönüşümlerin sonucunda devletlerin dönüştürücü gücüyle ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla ulusal birlik, parasal bütünlük, uyum ve askeri güç gibi konular, devlet sayesinde bugünkü önemine kavuşmuştur⁵. Para ve meta ilişkilerinin dönüşmesiyle birlikte devlet de ulus adına projeler geliştiren bir birim olarak örgütlenmeye başlamıştır⁶.

Ulus-devleti egemenlikle açıklayan ilk düşünür ise Jean Bodin'dir. Bodin'in ardından egemenlik kavramı, kamu hukukunda merkezi bir konum elde etmiştir ve günümüzde anayasalarda bu kavrama vurgu yapıldığından önemini hala korumaktadır⁷. Egemenlik, klasik olarak modern devletin unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Diğer unsurlar olan ülke ve ulus unsuru egemenlik olmadan bir devleti meydana getirmez. Dolayısıyla egemenliğin mevcudiyeti modern devletin varlığıyla yakından ilgilidir. Bu durum bizi egemenliğin ne olduğu sorusuna götürmektedir. Tarihsel olarak bakıldığında egemenlik kavramı Jean Bodin'in düşünceleriyle ortaya çıkmış bir kavramdır. Egemenlik, Bodin tarafından "yetkilerin yetkisi" olarak da ifade edilmektedir⁸. Bodin'e göre egemenlik mutlak, sürekli ve

⁴ Ozan Erözden, *Ulus-Devlet* (On İki Levha Yayıncılık 2013) 73.

⁵ Michel Beaud, *Kapitalizmin Tarihi: 1500-2010* (Yordam Kitap 2016) 61.

⁶ Beaud (n 5) 62.

⁷ Oktay Uygun, *Devlet Teorisi* (On İki Levha Yayınları 2015) 197.

⁸ Marie-Anne Cohendet, *Droit Constitutionnel* (Montchrestien 2006) 377.

bölünmez bir güçtür⁹. Bodin'in egemen gücü paylaşılabilen bir buyurma gücü olarak yalnızca krala aitken, Fransız Devrimi'nin ardından egemenliğin kral ya da belirli zümrelere değil ulusa ait olduğu düşüncesi güçlenmiştir.

Klasik anayasa hukuku açısından bakıldığında egemenlik, kamu adına kararlar almak, bu kararları yerine getirmek ve uymayanlara yaptırımlar uygulamakla birlikte, iktidarı kişiler üzerinde hâkim kılmak olarak ifade edilebilir¹⁰. Söz konusu hakimiyetin nasıl kurulacağı ise devletin meşruluğunun nasıl sağlanacağı sorusuyla eş değerdir. Kuşkusuz kaba güce dayanan iktidarların kendilerine itaati uzun vadede garantiye almaları olanaklı değildir. Kendisine itaat konusunda bir uzlaşma yakalayamamış bir siyasi iktidar, meşru bir niteliğe sahip değildir. Dolayısıyla böyle bir iktidar, iktidar olma vasfını kaybederek, kaba bir güç haline gelir. Bu durumda da ancak kendisine boyun eğilmesini sağlayabildiği sürece varlığını sürdürebilir¹¹. Otoritenin sürekliliğini meşru bir şekilde sağlamak egemenlik kurmakla mümkündür. Bu istikrarı sağlamak için de halkın büyük bölümünün devletin yönetimini kabul etmesi gerekir¹². Doktrinde, egemenlik ve meşruluk devlet iktidarının ayırt edici özellikleri olarak ayrı kavramlar şeklinde de ele alınmaktadır¹³. Ancak bu iki kavramı birbirini tamamlayıcı kavramları olarak ele almak ve meşruluğun egemenliğin bir boyutu olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Aslında egemenlik, iç ve dış egemenlik şeklinde ikili bir ayrıma da tabi tutulmaktadır. Ancak temelde bahis konusu edilen egemenlik devletle yurttaşlar arasındaki ilişkiye odaklandığı için daha ziyade egemenliğin iç egemenlik boyutundan bahsedilmektedir. İç egemenlik de devlet iktidarının bizatihi kendisini ifade etmekle birlikte onun en üstün olma, sınırsız olma, bölünememe ve devredilememe gibi özelliklerini de içermektedir¹⁴.

II. BOURDIEU DÜŞÜNCESİNDE MODERN DEVLET VE SEMBOLİK ARAÇLAR

1. Genel Olarak Bourdieu Düşüncesi

Fransız düşünür Pierre Bourdieu 20. Yüzyılın ikinci yarısında habitus, alan ve sermaye kavramlarıyla öne çıkmıştır¹⁵. Özellikle 1970'li yılların başında entelek-

⁹ Akad, Dinçkol ve Bulut, (n 1) 102.

¹⁰ Ömer Anayurt, *Anayasa Hukuku: Genel Kısım (Temel İlkeler, Kavram ve Kurumlar)* (6. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023) 279.

¹¹ Erdoğan Teziç, *Anayasa Hukuku (Genel Esaslar)* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2019), 103.

¹² Osman Korkut Kanadoğlu and Ahmet Mert Duygun, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları* (On İki Levha Yayıncılık 2023) 102.

¹³ İbrahim Ö Kaboğlu, *Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar)* (İstanbul: Legal Yayınları, 2016), 78.

¹⁴ Kemal Gözler, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt 1* (Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2020), 501.

¹⁵ John Scott and Gordon Marshall (eds), *Oxford Dictionary of Sociology* (Oxford University Press 2009) 50.

tüel pozisyonunu daha net şekilde ortaya koymaya başlamıştır¹⁶. Bununla birlikte Bourdieu'ye ilişkin Türkçe literatüre bakıldığında doxa, sembolik iktidar, toplumsal uzam, habitus gibi kavramların diğer görüşlerine nazaran daha çok inceleme konusu yapıldığı görülmekte ve hatta genel olarak Bourdieu sosyolojisini kuşatacak şekilde Türkçeye kazandırıldığı ifade edilmektedir¹⁷.

Bourdieu sosyolojisinde semboller önemli bir yere sahiptir. Kısaca belirtmek gerekirse sembolik araçlar üç ayırım altında ele alınmaktadır. Bunlar; yapı oluşturan yapılar (*structures structurant*), yapılandırılmış yapılar (*structures structurées*) ve üstünlük araçları (*instrument de domination*) olarak ayrılmaktadır. Sosyal sınıflar, iktidar, ideoloji gibi konular, üstünlük araçları arasında yer almaktadır¹⁸. Bourdieu'ye göre sembolik sistemler bütünleştirici bir işleve sahiptir. Bunun yanı sıra bu sistemler hâkim gruplar arasında bütünleşme yaratmakla birlikte üstünlük kuran gruplar açısından bir ayırım ve hiyerarşi ortaya koymaktadır. Ancak yaratılan bu hiyerarşinin de toplum tarafından kabul edilmesi ve toplumsal tabakalaşmanın bu yolla meşruluk sağladığı gözden kaçmaması gereken bir gerçektir¹⁹.

Bourdieu, toplumdaki iktidar ilişkileri üzerine yaptığı çalışmalarda sembolik sistemlere ayrı bir önem atfetmektedir. Çünkü toplumsal iktidar ilişkilerinde ekonomik ve sınıfsal yapılar kadar sembolik sistemler de önemli bir etkiye sahiptir ve bireyler üzerinde üstünlük çoğu zaman sembolik yöntemlerle kurulmaktadır²⁰. Bu noktada Bourdieu tarafından kullanılan kavramlar sembolik iktidar, sembolik şiddet ve sembolik sermaye olarak öne çıkmaktadır. Sembolik şiddet ve sembolik sermaye birçok noktada iç içe geçebilmektedir ancak yine de ayrı analitik gelişmeler olarak ele alınmaktadır²¹. Sembolik iktidar, aslında iktidarın rıza unsurunun örtülü bir boyuta bürünmesidir. Bir başka deyişle sembolik iktidar, bireylere bazı eylemlerinin ekonomik ve siyasi açıdan çıkardan soyutlandığını düşündürmektedir. Bu durum “yanlış bilinç”²² olarak tanımlanmaktadır²³. Bu bilincin bir sonucu olarak

¹⁶ Bryan S Turner (ed), *The Cambridge Dictionary of Sociology* (Cambridge University Press 2011) 45.

¹⁷ Ahmet Büyükgümüş, ‘Türkçe’de Pierre Bourdieu’ (2013) 3 İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi 113, 114.

¹⁸ Pierre Bourdieu, *Langage et Pouvoir Symbolique* (Paris: Éditions du Seuil, 2001), 203.

¹⁹ David Swartz, *Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi* (İletişim Yayınları 2013) 122.

²⁰ Sercan Gürler, Hukukun Gücü: Bourdieu Sosyolojisinde Hukuk Alanının Oluşumu ve İşleyişi (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), 37.

²¹ Swartz (n 19) 122.

²² Swartz, kavramı “yanlış tanıma” olarak kullanmakta ve Marksist gelenekteki “yanlış bilinç” kavramıyla benzer olduğunu ifade etmektedir. Ona göre kavram, bütün pratiklerin altında yatan kişisel çıkarın inkarı anlamına gelmektedir. Böylelikle pratiklerin çıkara dayalı boyutu dikkatlerden kaçınılmakta ve çıkarsız faaliyetler gibi sürdürülmektedir. Swartz, *Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi*, 130; Bourdieu ise “şiddet olarak algılanmadığı için uygulanabilen şiddetin tanınmasını” yanlış tanıma olarak tanımlamaktadır. Bourdieu - Wacquant, *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, 167.

²³ Gürler (n 20) 42.

toplumsal faaliyetler çıkarılardan soyutlanarak, çıkarsız faaliyetler sanıldığı ölçüde meşruiyet kazanmaktadır. Dolayısıyla “*kişisel çıkarın çıkarsızlığa dönüşmesinden yarar sağlayan bireyler ve gruplar*” bu yolla sembolik sermaye elde etmektedirler²⁴. Bu yönüyle sembolik sermaye, ekonomik sermayeyi de görünürde olumsuzlayan bir boyuta sahiptir. Ayrıca sembolik sermaye, iktidarın değil başkalarının tanınma, itibar, itaat ya da hizmet yönündeki meşru talepleri olarak algılanan bir iktidar biçimi olarak ifade edilmektedir²⁵.

Bir başka söyleyişle, sembolik biçimlerin ve sembolik gücün toplumsal düzeni yeniden üretmedeki işleyişi; anlam, sınıflandırma ve anlamlandırma sistemleri, egemenliğin keyfi doğasını maskeleyerek egemenlik altındakiler tarafından yanlış bir şekilde tanınmasını sağlayarak toplumsal egemenliğin sürdürülmesinde ayrılmaz bir şekilde rol oynarlar²⁶. Belirtmek gerekir ki meşruiyet aracılığıyla hakimiyet kurma sembolik biçimlerin doğasında vardır. Toplumsal sınıflar arasındaki ilişkiler de bu şekilde açıklanmaktadır. Bourdieu özellikle, iktidar ilişkilerinin kurulması ve sürdürülmesinde toplumsal olarak sorgusuz sualsiz bir şekilde kabul edilen varsayımların ve pratiklerin öneminden bahseder. Bu pratikler kültür de dahil olmak üzere bütün iktidar biçimlerini çıkar alanı içine almaktadır. Böylelikle sembolik iktidar, ekonomik ve siyasi iktidarı meşrulaştırmakla birlikte ona indirgenemez bir boyuta sahip olmaktadır²⁷.

Bu şekilde sembolik iktidar faaliyetleri kendisini meşrulaştırarak mevcut toplumsal düzeni yeniden üretir hale gelir. Bunun devamında ise sembolik şiddet kavramı devreye girmektedir. Çünkü toplumsal eylemler, çıkar düşüncesinden soyutlandığı ölçüde sembolik şiddet niteliği kazanmaktadır²⁸. Sembolik sermayenin de kendisini bir otorite olarak dayatmasında bu şiddet eğilimi baş göstermektedir. Bu bağlamda sembolik sermayenin sihirli bir güce sahip olduğundan bahsedilebilir²⁹. Bir başka deyişle, sembolik sermaye kendi alanının içsel ilkesi olduğu iddia edilen şeyle ve kendi özerkliğine ilişkin sürdürülen bir “*illüzyon*” sayesinde etkisini elde eder³⁰. Bu sihir ya da illüzyon belki de egemenlik olarak ele alınması gereken bir ilişkiler bütünüyle benzerlik göstermektedir. Çünkü bir noktada sembolik güç, devlet gücü olarak, egemenlik altında olanlarda inanç, itaat ve fikir birliği yaratır³¹. Ancak bu

²⁴ Swartz (n 19) 130.

²⁵ Swartz (n 19) 131.

²⁶ Steven Loyal, *Bourdieu's Theory of the State* (Palgrave Macmillan US 2017) 69 <<http://link.springer.com/10.1057/978-1-137-58350-5>>.

²⁷ Swartz (n 19) 129.

²⁸ Gürler (n 20) 43.

²⁹ Gürler (n 20) 43.

³⁰ Robert Moore, ‘Capital’ in Michael Grenfell (ed), *Pierre Bourdieu: Key Concepts* (Acumen Publishing 2010) 105.

³¹ Loyal (n 26) 70.

güç, toplumsal düzeni üretmenin ötesine de geçmektedir. Çünkü sembolik güç, oluşturulan bu düzenin dışında kalmayı da zorlaştırmaktadır. Bu düzende bireyler, sembolik gücün fikir ve kavramları değil, bu fikir ve kavramları kullanmak suretiyle tartışılır³². Dolayısıyla oluşturulan bu düzenin kuşatıcı bir etkisi de mevcuttur. Söz konusu düzenin kurulmasında simgesel şiddet araçları yoğun olarak kullanılmaktadır. Simgesel şiddetin hayata geçirilmesi eğitim, sanat ve medya gibi birçok aracın bir arada kullanılmasıyla mümkün olmaktadır. Böylelikle iktidar olan sınıfın değerleri bu araçlar vasıtasıyla alt sınıflara aktarılmaktadır³³. Kuşkusuz bu durum temelde siyasal değil sosyal alanda var olan süreci tarif etmektedir.

Siyasi iktidar alanından bakıldığında ise iktidarların, simgesel şiddetin uygulayıcısı olan simgesel sermayenin geçerliliği ya da geçersizliğine karar veren bir boyutu olduğu söylenebilir. Siyasi iktidarlar, simgesel metaları belirleme yetkisini devletin şiddet tekelinin bir gereği olarak ele almakta ve kendisinden habersiz yeni simgesel metaların piyasaya sürülmesinin önüne geçmektedirler³⁴.

Bu yüzden sembolik sermaye konusunu egemenlikle karşılaştırmak, kavramın sihirli boyutunun tespiti açısından önemli görülmektedir. Ancak öncesinde Bourdieu'nün devlet ve siyasal iktidar kavramları arasında yaptığı ayrımı da ele almak faydalı olacaktır. Bu ayrıma göre devlet daha çok kamu kurum ve kuruluşlarıyla özdeş bir anlama sahipken; iktidar devletin işleyiş biçimine işaret etmektedir. Bir başka deyişle devlet, iktidarın işleyiş mekânı olarak belirlenmiştir³⁵. Dolayısıyla devletin unsurları arasında yer alan egemenlik kavramıyla Bourdieu'nün tanımladığı iktidar kavramı arasında önemli bir benzerlik bulunmaktadır. Konuya Bourdieu kavramsallığından yaklaşmak için de Bourdieu'nün modern devleti oluşturan unsurlara nasıl yaklaştığını tespit etmek gerekmektedir. Bourdieu 1989-1992 yılında *Collège de France*'da verdiği derslerin bir bölümünde ve başka eserlerinde modern devletin oluşumunu ve unsurlarını ele almıştır³⁶.

2. Bourdieu'ye Göre Modern Devlet

Bourdieu, devleti sembolik sermayenin en net tezahürlerinden biri olarak ele almaktadır³⁷. Hatta düşünürün kendisi, bu özdeşliği şu şekilde ifade etmektedir:

“Devlet üzerine çokça çalıştıktan sonra “Sembolik İktidar Üzerine” başlıklı makalemi yeniden okumak, bizzat benim bile devlet düşüncesinin ne derece

³² Loyal (n 26) 74.

³³ Özgür Aydın, *Pierre Bourdieu Düşümselliğinde Devlet ve Simgesel Şiddet* (Adalet Yayınevi 2016) 75.

³⁴ Aydın (n 33) 79.

³⁵ Gürler (n 20) 44.

³⁶ Pierre Bourdieu, *Devlet Üzerine: Collège de France Dersleri (1989-1992)* Çev: Aslı Sümer (İletişim Yayınları 2015).

³⁷ Gürler (n 20) 45.

kurbanı olduğumu gösterdi bana. Devlet üzerine bir makale yazdığımı bilmiyordum: sembolik iktidar üzerine bir makale yazdığımı sanıyordum. Şimdi bu bana devletin ve devlet düşüncesinin o müthiş gücünü gösteriyor.”³⁸

Devletin oluşumuna klasik açıdan bakıldığında askeri güç ve vergilendirme gibi özelliklerin ön plana çıktığını belirten Bourdieu, aslında konunun bu kadar basit olmadığını ifade etmektedir. Çünkü fiziksel gücün yoğunlaşma süreci sonradan kamusal güç halini almaktadır. Zamanla bu kamusal güç, kendisinin dışında kalanları yönetme sürecinin dışında bırakılmaktadır. Devlet tarafında olmayanların kuvvet kullanma yetkilerinin olmaması ya da eğitimle oluşturulan kültürel sermayeye sahip olmayanların cahil ve barbar olarak görülmesi bu bağlamdaki örneklerdir³⁹. Bu çıkarımların hepsi, bir noktada sembolik bir etkiyle anlam kazanmakta ve nihayetinde devleti oluşturmaktadır.

Bourdieu’ye göre devlet, meşru fiziksel ve sembolik şiddet kullanma tekeline sahiptir⁴⁰. Devletin sembolik şiddet uygulayabiliyor olmasının nedeni, aynı anda hem belirli örgütsel yapılar ve mekanizmalar biçiminde hem de zihinsel yapılar, algı ve düşünce kategorileri biçiminde bu şiddetin kendisini göstermesidir⁴¹. Burada gözden kaçırılmaması gereken noktalardan biri fiziksel şiddetin aynı zamanda sembolik bir boyutunun da olduğudur. Hatta Bourdieu’ye göre, sembolik boyut daha öncelikle olmakla birlikte, bu boyutlar birbirinden ayrılmaz⁴². Sembolik boyutun neden öncelikli olduğu hakkında ise Bourdieu, yalnızca fiziksel güçten kaynaklanan bir egemenliğin kurulamayacağını düşünmektedir. Çünkü bu tür egemenlik biçimleri yıkılma eğilimindedir ve fiziksel gücün devamında esas tartışılması gereken konular, otoritenin sürdürülmesi, rızanın alınması ve devletin meşrulaştırılmasıdır⁴³.

Gerçekten klasik egemenlik teorilerinde egemenliğin devletin kuruluşunda ortaya çıktığı kabul edilmektedir; ancak egemenliğin sürekliliği olarak varlığını sürdürmesi aslında Bourdieu’nün işaret ettiği rıza ve meşruluk araçlarıyla mümkün olmaktadır. Bu araçların fizikselden öte sembolik boyutları daha ağır basmaktadır. Hatta Bourdieu, devletin oluşumunu açıklamaya çalışırken bir metafor kullanarak, devleti “*sembolik sermayenin merkez bankası*” olarak nitelendirmektedir⁴⁴. Bu metaforu biraz irdelediğimizde Bourdieu’ye göre devletin, ulusun tamamı ya da bir kısmının “*uğruna ölmeye hazır olduğu fetişlerin yaratıcısı ve garantörü*” ve imla kuralları

³⁸ Bourdieu (n 36) 198.

³⁹ Bourdieu (n 36) 241.

⁴⁰ “Devlet, belirli bir bölge ve karşılık gelen nüfusun tamamı üzerinde meşru fiziksel ve sembolik şiddet kullanımının tekeliyle başarıyla talep eden bir X’tir”

⁴¹ Pierre Bourdieu, ‘Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic’ (1994) 12 Sociological Theory 1, 4.

⁴² Loyal (n 26) 68.

⁴³ Loyal (n 26) 69.

⁴⁴ Bourdieu (n 36) 153.

gibi gülünç veya sınırlar gibi daha ciddi konular aracılığıyla “*en büyük fedakarlığı elde edebilecek sembolik güç*” olarak tarif edildiği görülmektedir⁴⁵.

III. BOURDIEU’YE GÖRE SEMBOLLERİN GÜCÜ

Bourdieu’ya göre sembolik güç, görünmez bir güçtür. Bu güç, ona maruz kalanların ve bu gücü kullandıklarının görmezden gelenlerin ortaklığıyla kullanılmaktadır⁴⁶. Bir başka deyişle, sembolik güç bir şeylere inandırma, doğrulama veya dönüştürme ve dolayısıyla dünyaya etki etme gücüdür. Sembolik gücün bu boyutu, onun fiziksel ya da ekonomik güçle eş değer, adeta büyümlü bir güç olması anlamına gelmektedir⁴⁷. Bourdieu, her seferinde iktidarın fiziki şiddetle tahakküm edilemeyeceğini, bu yüzden de örneğin vergi toplama yetkisi verilen kişilerin sembolik otoritesinin tanınmasının öneminden de bahseder. Bu noktada vergi toplamak adaletsiz olsa dahi onu yetkilendiren otoritenin meşru olmasının gerektiği fikri, zımni olarak ortaya konmuş olmaktadır⁴⁸. Dolayısıyla sembolik güç, egemene itaat edilmesini sağlamak için önemli bir işleve sahiptir. Ancak bu gücün, somutlaşmış hali kendisini sembolik sermaye olarak göstermektedir.

Bourdieu’nün düşüncesinde sermaye, farklı boyutlarıyla önemli bir alan işgal eder. *Collège de France* Dersleri’nde düşünür, devletin varoluşuna etki eden farklı sermaye türleri olduğundan söz etmektedir. Bunlar, fiziki, ekonomik ve sembolik sermaye olarak sayılabilir. Bununla birlikte sosyal sermaye ve kültürel sermaye de Bourdieu tarafından inceleme konusu yapılmıştır⁴⁹. Ona göre devlet, farklı sermaye türlerinin yoğunlaşmasının doruk noktasını ifade eder⁵⁰. Bu türler, fiziksel güç sermayesi olarak ordu ve polis, ekonomik sermaye, kültürel sermaye, bilgi sermayesi ve sembolik sermaye olarak ifade edilmektedir. Devlet, bu sermaye türleri üzerinde bir meta-sermaye sahibi olan yoğunlaşmadır⁵¹. İktidar alanında bütün bu sermaye türlerinin aralarındaki ilişkilerin de organize edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla Bourdieu, sermaye sahiplerinin diğer sermaye biçimlerini de meşru olarak tanımakta menfaatleri olduğunu ifade etmektedir. Örneğin bu amaçla bir feodal bey ya da tüccar, eğitime sahip olan kişileri de iktidar alanının meşru üyeleri olarak kabul etmelidir⁵².

⁴⁵ Bourdieu (n 36) 154.

⁴⁶ Bourdieu, *Langage et Pouvoir Symbolique* (n 16) 202.

⁴⁷ Bourdieu (n 36) 210.

⁴⁸ Bourdieu (n 36) 247.

⁴⁹ Pierre Bourdieu, ‘The Forms of Capital’ in John Richardson (ed), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (Greenwood 1986).

⁵⁰ Bourdieu, ‘Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic’ (n 41) 4.

⁵¹ Bourdieu, ‘Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic’ (n 41) 5.

⁵² Dylan Riley, ‘The New Durkheim: Bourdieu and the State’ (2015) 2 *Critical Historical Studies* 261, 263.

Bourdieu, sermaye türleri arasındaki ilişkilere önem verse de sembolik sermayeyi tahlilinin merkezine almaktadır. Çünkü sermayenin türü ne olursa olsun beraberinde mutlaka sembolik bir etkisi de vardır. Bunun bir sonucu olarak kaba kuvvetin bile bir kabullenme biçimi olduğu ve bir ikna etkisi yarattığı söylenebilir. Aynı durum ekonomik sermaye için de söz konusudur. Çünkü zenginlik de kendi varlığını sadece maddi güç olarak değil, aynı zamanda tanınma ve kabul görme gibi sembolik etkilerle birlikte gösterir⁵³. Hatta kıyafet ya da asa gibi objeler de birer güç sembolü olarak kabul edilmektedir. Çünkü bu tür kullanımlar sembolik sermayenin nesnelleşmiş halidir ve toplum üzerindeki etkileri de aynı koşullara tabidir⁵⁴. Bu yaklaşımla imaj yönetimi, marka sadakati gibi bilgi ve tanınmaya dayalı sembolik kaynakların kontrolü de sembolik sermayenin oluşturulması açısından önemlidir. Daha açık bir deyişle bu tür kaynaklar bir tür kredi işlevi görürler. Üstelik bu güç, kredi vermeye istekli oldukları için bu güce maruz kalanların güvenini veya inancını da gerektirir. Bu noktada Bourdieu, Keynes'in büyük buhrandan çıkış için devletin topluma para aktaracak yöntemler geliştirmesi fikrini örnek verir ve eğer sembolik güçten yararlananlar veya güce sahip olanlar bu yönteme inanıyorsa bu yöntemin etkili olacağını belirtir⁵⁵.

Yukarıda verilen “*Devlet, belirli bir bölge ve karşılık gelen nüfusun tamamı üzerinde meşru fiziksel ve sembolik şiddet kullanımının tekeliyle başarıyla talep eden bir X'tir*” tanımından hareketle ilk bakışta Bourdieu'nün üzerindeki Max Weber etkisi anlaşılmaktadır. Ancak bu tanımda Durkheim ve Cassirer'den de etkiler mevcuttur. Weber etkisinin sınırlı görülmesinin sebebi ise Bourdieu'nün sembolik şiddeti fiziksel şiddetten daha öncelikli görmesidir. Bourdieu için sembolik şiddetin tekelleşmesi, fiziksel şiddetin tekelleşmesinin bir ön koşulu olarak görülmektedir. Weber'in egemenliği çoğunlukla maddi ve askeri güçle ilişkilendiren fiziksel yaklaşımının aksine Bourdieu, hiçbir gücün yalnızca çıplak güç olarak kullanılamayacağını öne sürmektedir⁵⁶. Bourdieu'nün fiziksel şiddet tekeliğini geri plana alan, hatta sembolik şiddetin içinde gören bu yaklaşımı, devletin fiziksel şiddet kapasitesini görmezden geldiği gerekçesiyle eleştirilmektedir⁵⁷. Bourdieu'ye göre siyasi iktidar, diğer iktidar türlerinin üzerinde yer alan ve onların sahip olduğu sermayelerin toplam hacmiyle oluşan sembolik iktidarı da kullanmaktadır⁵⁸.

Sembolik sermaye, yukarıda belirtilen unsurların birleştiricisi ve devamlılığını sağlayan bir boyuta sahiptir. Bu açıdan sembolik sermayenin sahipleri modern dev-

⁵³ A Günce Berkkurt, ‘Sosyolojinin Kaçınılmaz Nesnesi Devlet Üzerine: Pierre Bourdieu'nün 1989-1992 Yılları Arasında Collège de France'da Verdiği Dersler’ (2012) 2/3 Sosyoloji Dergisi 31, 48.

⁵⁴ Bourdieu, *Langage et Pouvoir Symbolique* (n 18) 210.

⁵⁵ Pierre Bourdieu, *Les Structures Sociales de L'Économie* (Éditions du Seuil 2000) 295–296.

⁵⁶ Loyal (n 26) 67–68.

⁵⁷ Riley (n 52) 269.

⁵⁸ Aydın (n 33) 75.

letin unsurları üzerinde bir etki ve belirleme gücüne sahiplerdir. Bu durum sembolik sermayeye benzer kavramları karşımıza çıkarmaktadır.

IV. SEMBOLİK SERMAYENİN EGEMENLİKLE İLİŞKİSİ

Bourdieu, sembolik sermayenin toplumsal ilişkilere etkisine büyük önem vermektedir. Çünkü sembolik sermayeye sahip olan kişi, konumunun ve üçüncü kişiler üzerinde kurduğu tahakkümün meşruiyetini bu şekilde sağlamlaştırmaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki böyle bir tahakkümün kurulması üçüncü şahsın kabulüyle derinden bir bağlantı içindedir. Bu durumun antropolojik kökenleri olduğunu ifade eden Bourdieu, sembolik sermayenin gücünü üçüncü kişiler tarafından tanınmasından aldığını belirlemektedir⁵⁹. Düşünür bu durumu, “*Sembolik sermaye, tahakküm kurmasına izin verdiği kişilere bağımlılığı ima eden tahakküm biçimlerini sağlar: yalnızca başkalarının saygısı, tanınması, inancı, itibarı, güveni ile var olur ve ancak kendi varlığına olan inancı elde edebildiği sürece varlığını sürdürebilir*” şeklinde de ifade eder⁶⁰. Dolayısıyla sembolik sermaye, kişiler tarafından meşru ve itibarlı görüldüğü sürece ve bu inancı sürdürebildiği ölçüde var olan bir gücü ifade etmektedir.

Bu noktada sembolik sermayenin, sembolik gücün anlam kazanmış hali olduğu öne sürülmektedir. Bourdieu’ye göre “*bir güç ilişkisinin bir anlam ilişkisine dönüşmesinin ürünü*” olan sembolik sermaye, empoze ettiği algı kategorilerine göre bilindiği ve tanındığı takdirde ekonomik veya kültürel sermayeden başkası değildir. Ancak bu tanınma, muhataplarının onu tanımaya istekli olmasını gerektirir⁶¹. Bourdieu özellikle toplumsal alanda, kişisel zevkin nesnelleştirilmiş bir ifadesi olan sanat eserlerinin satın alınmasının, sembolik sermaye birikiminin en kusursuz ve en taklit edilemez olanı olduğunu ifade etmektedir⁶².

Bourdieu’ye göre sembolik sermaye devletin oluşumunda da önemli bir yere sahiptir. Çünkü sembolik sermaye sahiplerinin üçüncü kişiler üzerindeki etkisi, devlet ve onun egemenliği altındaki kişiler açısından da benzerdir. Bu noktada sembolik sermaye ve egemenlik arasında bir benzerlik kurmak mümkündür. Bourdieu, sembolik sermaye ve uzantılarına atfettiği belirli özelliklerle bu benzerliği kurmamızı sağlamaktadır. Bu bağlamda sembolik sermayenin diğer tüm yoğunlaşma biçimlerinin bir koşulu olması ve sembolik sermayenin bilinmesine ve ona değer verilmesine neden olan algı kategorileriyle donatılmış olması önemli bir özelliktir⁶³. Kuşkusuz bu algı kategorilerinin yerleşmesi tarihsel süreçte uzun bir zamana yayılmıştır. Bourdieu, sembolik sermayenin toplumun farklı alanlarında var oldu-

⁵⁹ Christiane Chauviré and Olivier Fontaine, *Le Vocabulaire de Bourdieu* (Ellipses 2003) 16.

⁶⁰ Pierre Bourdieu, *Méditations Pascaliennes* (Seuil 1997) 200; Jean-Philippe Cazier, *Abécédaire de Pierre Bourdieu* (Les Éditions Sils Maria 2006) 24–25.

⁶¹ Cazier (n 60) 25.

⁶² Pierre Bourdieu, *La Distinction: Critique Sociale Du Jugement* (Les Éditions de Minuit 1979) 320.

⁶³ Bourdieu, ‘Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic’ (n 41) 8.

ğunu ifade etmektedir. Ancak bu düşünce, Jean Bodin'in egemenlik teorisi açısından bakıldığında, egemenliğin doğasıyla bağdaşmaz. Çünkü Bodin'e göre diğer iktidar odakları, kaynağını egemenden alırlar, dolayısıyla onun izniyle var olurlar⁶⁴.

Özellikle bugün bir egemenlik unsuru olarak kabul edilen yargı erkinin geçirdiği dönüşümü de ele alan Bourdieu, bu süreci de bir sembolik sermaye yoğunlaşmasının somut bir biçimi olarak görmektedir⁶⁵. Çünkü 12 ve 13. Yüzyılda yargı yetkisi başta dini otorite olmak üzere, kraliyet mahkemeleri, lordlar, belediyeler, şirketler birçok kurum tarafından kullanılmaktaydı. Zamanla kraliyet mahkemeleri kendi konumunu yükseltmiş ve zamanla yargı yetkisi tamamen krala ait hale gelmiştir⁶⁶. Böylelikle krallıklar, daha önce paylaşılan yargılama yetkisini kontrol altına almış ve kralın ortak çıkarı temsil ettiği, güvenliği ve adaleti sağlayan meşru bir figür olduğu fikri yaygınlık kazanmıştır. Bunun sonucunda, yargı organının bürokratik örgütlenmesi de başlamış ve kralın kendi adına hareket eden ve memur statüsünde olan görevlileri ortaya çıkmıştır⁶⁷. Dolayısıyla bugün egemenlik yetkisi olarak kabul edilen yargı erki, aslında sembolik etkisiyle birlikte üzerinde iktidar uygulanan kişiler tarafından kabul görmüş bir düşüncedir.

Bodin'e göre ise yasa, egemenin buyruğu olduğu için değerlidir. Bir başka deyişle, egemenin herhangi bir sınırlamaya tabi olmadan yeni yasa yapması ya da mevcut yasaları yürürlükten kaldırması ya da değiştirmesi mümkündür. Egemen bunu yaparken geçmişle, kendi istese dahi, bağlı değildir⁶⁸. Aynı şekilde egemen, kendi tebaasına karşı da yasalarla ilgili olarak sorumluluk taşımaz. Egemenin tek sorumluluğu Tanrı'ya ve doğal hukuka karşıdır⁶⁹. Bodin, yasaların egemenin iradesine bağlı olmasını egemenliğin en önemli niteliği olarak görür. Hatta egemenliğin diğer nitelikleri de bu özelliğinden türemektedir. Bodin'in görüşlerinin bu açıdan Bourdieu ile farklılaştığı görülmektedir. Çünkü Bourdieu, söz konusu güç tekeli, sembolik sermaye araçlarının yoğunlaşması şeklinde tanımlarken, Bodin bu yoğunlaşmayı mutlak bir gerçek olarak, diğer unsurların üzerinde bir durum olarak kabul etmektedir. Hatta Bodin'e göre egemen, yine bir sembolik sermaye aracı olan, gelenek ve göreneklerle de bağlı değildir. Çünkü ona göre yasa gelenekleri ortadan kaldırabilir, ama gelenekler yasaları değiştiremez⁷⁰. Bourdieu ise sembolik sermayeyi ele geçiren siyasal iktidarın, bu aşamadan sonra yeni gelenek ve görenekler yaratabileceğini kabul etmektedir. Bu noktada iki düşünür arasında bir benzerlik kurmak

⁶⁴ Mehmet Ali Ağaoğulları ve Levent Köker, *Kral-Devlet Ya Da Ölümlü Tanrı* (İmge Kitabevi 2009) 27.

⁶⁵ Bourdieu, 'Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic' (n 41) 9.

⁶⁶ Bourdieu, 'Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic' (n 41) 9.

⁶⁷ Bourdieu, 'Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic' (n 41) 10.

⁶⁸ Gerald Runkle, *A History of Western Political Theory* (The Ronald Press Company 1968) 221.

⁶⁹ George H Sabine and Thomas L Thorson, *A History of Political Theory* (Holt, Rinehart and Winston 1973) 378.

⁷⁰ Ağaoğulları ve Köker (n 64) 29.

mümkün gibi gözükse de Bourdieu'nün teorisinden çıkan önemli bir sonucun da gelenek ve göreneklerin birer sembolik sermaye aracı olarak iktidarlar üzerinde etkili olduğu dikkate alınmalıdır. Buna karşın Bodin'in egemenliğin bu şekilde bir bölünmeye gitmesini kabul etmediği hatta feodalite yerine merkezi siyasi otoriteleri de savunduğunu belirtmek gerekir⁷¹. Bu durum merkezi olmayan siyasi otoritelerin Bodin tarafından egemen kabul edilmemesi sonucunu doğurur. Dolayısıyla sembolik sermayeye sahip olanlar her zaman egemen sıfatına sahip olmayabilirler.

Bourdieu'nün verdiği bir diğer örnek ise sembolik sermayenin zamanla kralda yoğunlaşmasının merkezi devletin egemenliğini arttırmasıdır. Örneğin sembolik sermayenin ödül olarak algılanan statüler biçiminde dağıtılması, daha öncesinde bilinçli bir toplumsal mutabakattan dolayı saygı duyulan bu statülerin boyut değiştirmesi anlamına gelmektedir. Çünkü daha önceden doğal kabul edilen ve gerçekten de toplumsal bir mutabakatın sonucu olarak anlam ifade eden statüler, kralın dağıtır hale gelmesiyle yarı-bürokratik bir boyuta bürünmektedir. Dolayısıyla kolektif boyutu olan dağınık bir sembolik sermayeden, devletin kodlayıp garanti altına aldığı bir modele doğru dönüşüm yaşanmaktadır. Devlet böylelikle soylu sınıfı avamdan ayırmayı garanti altına alırken, diğer yandan da soylular üzerindeki iktidarını pekiştirmekte, egemenliğini tescillemektedir⁷². Aslında sözü edilen bu dönüşüm Bourdieu'yü, Bodin'in egemenlik anlayışına yaklaştırmaktadır.

SONUÇ

Klasik devlet teorisi ve anayasa hukuku açısından bakıldığında devletin temel unsurları arasında egemenlik önemli bir yere sahiptir. Diğer iki unsur olan ülke ve insan unsuruyla karşılaştırıldığında egemenlik, en soyut ve göreceli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Belirli bir toprak parçası olan ülke ve belirli bir insan topluluğu olan millet üzerinde kurulan egemenliğin nasıl ve ne şekilde var olduğu sorusu hala cevaplanması zor bir sorudur. Dolayısıyla egemenliğin var olup olmadığının tespiti, o ülkede yaşayan insan topluluğunun bu fikre itaat edip etmemesiyle doğrudan ilgilidir. Devletlerin sona ermeleri de aslında bu düşüncenin değişimiyle yakından ilgilidir. Çünkü insan ve ülke unsurları açısından bakıldığında belirli bir toprak parçasının ortadan kalkması ya da o toprak üzerinde yaşayan kişilerin ortadan kaybolması gibi durumların gerçekleşmesinden ziyade insanların artık egemenliğin sona erdiğine inanması gerçeği bir devleti sona erdirmektedir. Aynı şekilde yeni bir devletin kurulmasında da yeni bir toprak parçası ya da insan topluluğu ortaya çıkmamakta, artık orada yeni bir egemenlik kurulduğuna inanılmaktadır.

Bu her iki durumda da değişim, egemenlik düşüncesinde olmaktadır. Dolayısıyla Bourdieu'nün sembolik sermayeye ve şiddet tekeline atfettiği önem aslında egemenlik kavramıyla doğrudan ilgilidir. Çünkü insanların belirli bir toprak parçası

⁷¹ Uygun (n 7) 204.

⁷² Bourdieu, 'Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic' (n 41) 11

üzerinde bir siyasi iktidarın egemenliğinin var olduğuna inanmaları, fiziksel gücün ötesinde sembolik araçlarla sağlanabilecek bir düşüncedir. Aslında devletin somut bir varlığın ötesinde, sembolik araçlarla sağlanan etkilerin altında oluşmuş olduğu, kolektif inançlara dayandığı, var olan bir gerçekliktir. Bir başka deyişle devlet, insanların var olduğuna inandığı şekilde var olur. Aslında bir varlık değil, idari veya bürokratik bir alanı ifade etmektedir ve iktidar alanının bir parçasıdır⁷³. Bourdieu'nün bu belirlemeleri, kuşkusuz Bodin'in egemenliği attettiği anlamla örtüşmektedir. Ancak Bourdieu'nün öngördüğü sembolik iktidar tek bir noktada toplanmayan, dağınık bir ilişkiler bütünüdür. Çünkü sermaye sahibi sadece Bodin'in egemeni değildir ve onun sembolik etkisinden tüm sermaye sahipleri yararlanabilir. Bu açıdan Bodin'in öngördüğü egemenlik bölünmez ve devredilemezken, Bourdieu toplumda sahip olan farklı sermaye türlerinin de sembolik iktidar araçlarına sahip olduğunu belirterek iktidar ilişkisinin farklı sermaye türleriyle bağını da kurmuş olmaktadır.

KAYNAKÇA

Ağaoğulları MA and Köker L, *Kral-Devlet Ya Da Ölümlü Tanrı* (İmge Kitabevi 2009)

Akad M, Dinçkol B and Bulut N, *Genel Kamu Hukuku* (Der Yayınları 2023)

Anayurt Ö, *Anayasa Hukuku: Genel Kısım (Temel İlkeler, Kavram ve Kurumlar)* (6. Baskı, Seçkin Yayıncılık 2023)

Aydın Ö, *Pierre Bourdieu Düşünümselliğinde Devlet ve Simgesel Şiddet* (Adalet Yayınevi 2016)

Beaud M, *Kapitalizmin Tarihi: 1500-2010* (Yordam Kitap 2016)

Berkkurt AG, 'Sosyolojinin Kaçınılmaz Nesnesi Devlet Üzerine: Pierre Bourdieu'nün 1989-1992 Yılları Arasında Collège de France'da Verdiği Dersler' (2012) 2/3 Sosyoloji Dergisi 31 <<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/535/4952>> accessed 16 May 2024

Bourdieu P, *La Distinction: Critique Sociale Du Jugement* (Les Éditions de Minuit 1979)

—, 'The Forms of Capital' in John Richardson (ed), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (Greenwood 1986)

—, 'Rethinking the State: Genesis and Structure of the Bureaucratic' (1994) 12 Sociological Theory 1

—, *Méditations Pascaliennes* (Seuil 1997)

—, *Les Structures Sociales de L'Économie* (Éditions du Seuil 2000)

⁷³ Loyal (n 24) 77.

—, *Langage et Pouvoir Symbolique* (Édition du Seuil 2001)

Bourdieu P, *Devlet Üzerine: Collège de France Dersleri (1989-1992)* (İletişim Yayınları 2015)

Büyükgümüş A, 'Türkçe'de Pierre Bourdieu' (2013) 3 İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi 113 <<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/535/4948>> accessed 16 May 2024

Cazier J-P, *Abécédaire de Pierre Bourdieu* (Les Éditions Sils Maria 2006)

Chauviré C and Fontaine O, *Le Vocabulaire de Bourdieu* (Ellipses 2003)

Cohendet M-A, *Droit Constitutionnel* (Montchrestien 2006)

Erözden O, *Ulus-Devlet* (On İki Levha Yayıncılık 2013)

Gözler K, *Anayasa Hukukunun Genel Teorisi Cilt 1*, vol 1 (2. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım 2020)

Gürler S, *Hukukun Gücü: Bourdieu Sosyolojisinde Hukuk Alanının Oluşumu ve İşleyişi* (On İki Levha Yayıncılık 2017)

Kaboğlu İÖ, *Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar)* (16. Baskı, Legal Yayınları 2021)

Kanadoğlu OK and Duygun AM, *Anayasa Hukukunun Genel Esasları* (On İki Levha Yayıncılık 2023)

Loyal S, *Bourdieu's Theory of the State* (Palgrave Macmillan US 2017) <<http://link.springer.com/10.1057/978-1-137-58350-5>>

Moore R, 'Capital' in Michael Grenfell (ed), *Pierre Bourdieu: Key Concepts* (Acumen Publishing 2010)

Pierson C, *The Modern State* (Routledge 2004)

Riley D, 'The New Durkheim: Bourdieu and the State' (2015) 2 Critical Historical Studies 261

Runkle G, *A History of Western Political Theory* (The Ronald Press Company 1968)

Sabine GH and Thorson TL, *A History of Political Theory* (Holt, Rinehart and Winston 1973)

Scott J and Marshall G (eds), *Oxford Dictionary of Sociology* (Oxford University Press 2009)

Swartz D, *Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi* (İletişim Yayınları 2013)

Pierre Bourdieu Düşüncesinde
Modern Devletin Bileşeni Olarak Sembolik Sermaye ve Egemenlikle İlişkisi
Dr. Öğr. Üyesi Alper IŞIK

Teziç E, *Anayasa Hukuku (Genel Esaslar)* (23rd edn, Beta Yayıncılık 2019)

Turner BS (ed), *The Cambridge Dictionary of Sociology* (Cambridge University Press 2011)

Uygun O, *Devlet Teorisi* (On İki Levha Yayınları 2015)